ISBN 978-9943-385-93-1

А.Ғ.Ғафуров, Р.Б.Давлатов, Ў.И.Расулов

ВЕТЕРИНАРИЯ ПРОТОЗООЛОГИЯСИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ҚИШЛОҚ ВА СУВ ХЎЖАЛИГИ ВАЗИРЛИГИ

САМАРҚАНД ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК ИНСТИТУТИ

ЎЗБЕКИСТОН ВЕТЕРИНАРИЯ
ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ

А.Ғ.ҒАФУРОВ, Р.Б.ДАВЛАТОВ, Ў.И.РАСУЛОВ

ВЕТЕРИНАРИЯ ПРОТОЗООЛОГИЯСИ

(Ўқув қўлланма)

Самарқанд 2013 йил
"Zarafshon" нашриёти ДК

УЎК: 821.512.133-1
84(5Ў)7
Т71
Ғафуров, Давлатов, Расулов
Ветеринария протозоологияси: ўқув қўлланма / А.Ғ.Ғафуров, Р.Б.Давлатов, Ў.И.Расулов. – Самарқанд: "Zarafshon" нашриёти, 2014.-116 б.

КБК 84(5Ў)7

Тақризчилар: Боймуродов Т.Б. – Ўзбекистон ветеринария илмий-тадқиқот институти Токсикология ва терапия лабораториясининг мудири, ветеринария фанлари доктори, профессор.
Норбоев Қ.Н. – Самарқанд Қишлоқ хўжалик институти Ҳайвонлар касалликлари ва паразитология кафедраси профессори, ветеринария фанлари доктори.

Мазкур ўқув қўлланма "Ветеринария" таълим соҳасининг 5А 440108 – Ҳайвонларнинг паразитар ва юқумли касалликлари мутахасислиги бўйича тахсил олаётган магистрантлар учун Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан тасдиқланган Давлат таълим стандарти талаблари асосида тузилган намунавий ўқув режа ва фан Дастурига мос равишда тайёрланган.

Қўлланмада паразитология фанининг асосий бўлими ҳисобланган "Ветеринария протозоологияси" нинг умумий ва хусусий қисмлари маҳаллий ва хорижий илмий-ўқув манбалар асосида батафсил ёритилган бўлиб, замонавий педагогик технологиялари ва таълим услублари талабларига мос равишда баён қилинган.

Айниқса, ўқув қўлланманинг хусусий қисмида Республикамизнинг чорвачилик ва паррандачилик хўжаликларида сўнгги йилларда кўп учраб эпизоотик хавф туғдирувчи протозой касалликлар ҳақида батафсил маълумотлар берилиб, соҳа олимлари ва амалиётчи мутахассисларнинг тадқиқот натижалари ва илм-фан янгиликлари билан бойитилган.

Шунингдек, протозой касалликларнинг ташхиси, уларни олдини олиш, даволаш ва қарши курашишда қўлланиладиган маҳаллий ва хорижий дори-дармонлар, илғор ишланмалар самарали услуб ва воситалар аниқ матнларда ифодаланган.

Ушбу қўлланма Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2013 йил 20 августдаги 312-сонли буйруғига асосан нашр қилишга рухсат этилган.

ISBN 978-9943-385-93-1

©А.Ғ.Ғафуров, Р.Б.Давлатов, Ў.И.Расулов
© "Zarafshon" нашриёти ДК, 2013.

КИРИШ

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов таъкидлаганидек, қишлоқ хўжалигини барқарор ривожланиши, мамлакат иқтисодиётини юксалишида муҳим ўрин эгаллайди. Бунинг боиси шундаки, қишлоқ хўжалиги - аҳолини озиқ-овқат, саноатни хом ашё билан таъминлайдиган, давлат хазинасини эса маблағ билан тўлдирадиган муҳим соҳадир. Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан қабул қилинган ПҚ-308 (2006 йил) ва ПҚ-842- сонли (2008 йил) қарорлари чорвачиликни ривожлантириш, унинг самарадорлиги ошириш, халқимизни сифатли чорвачилик маҳсулотларига бўлган талабини тўлароқ қондиришга қаратилган. Шундай экан ветеринария фани ва амалиётининг асосий вазифаларидан бири қишлоқ хўжалик ҳайвонларини инфекцион, инвазион ва юқумсиз касалликларидан омон сақлаб подалар ва отарларда чорва молларининг бош сонини кўпайтириш ҳамда уларнинг маҳсулдорлигини оширишда чорвадорларга самарали ветеринария хизмати кўрсатишдан иборатдир. Ушбу муҳим вазифани амалга ошириш учун қишлоқ хўжалик ҳайвонларини протозооз касалликлардан муҳофаза қилиш чора-тадбирларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш алсҳида аҳамият касб этади.

Қишлоқ хўжалик ҳайвонларининг протозооз касалликлари гуруҳига кирувчи-тейлериоз, пироплазмоз, бабезиоз, трипаносомоз, эймериозлар (кокцидиозлар) ва анаплазмоз кабилар ўткир оқимда кечувчи интоксикация, анемия, организмда модда алмашинуви ва қон ҳосил бўлишининг бузилиши, асаб тизимини фалажланиши каби клиник белгилар намоён бўладиган трансмиссив касалликлар ҳисобланади..

Пироплазмидоз касалликлари дунёнинг кўпгина давлатларида кенг тарқалган бўлиб, улар халқ хўжалигига катта иқтисодий зарар келтиради. Хусусан, тропик давлатларда 600 млн.бошдан кўпроқ моллар бабезиоз ва пироплазмоз ҳамда 200 млн.бошдан кўпроқ моллар эса тропик тейлериоз билан касалланади. Осиё қитъасининг жанубий-шарқий қисмида жойлашган давлатларда хар йили 10 млн бошдан 67 млн.бошгача моллар қон паразитар касалликларига чалинади.

Ҳайвонларнинг касалликларини ўрганувчи халқаро илмий-тадқиқот лабораториясининг ҳисоботига кўра, биргина Шарқий,

МУНДАРИЖА

Кириш 3
Умумий протозоология... 6
Ветеринария протозоологиясининг асосий ривожланиш босқичлари 6
Протозоозларнинг морфологияси ва биологияси 10
Протозооларнинг систематикаси 14
Пироплазмидозларнинг эпизоотологияси 16
Пироплазмидозларда иммунитет 17
Хусусий протозоология 20
Ҳайвонларнинг пироплазмидозлари 20
Қорамолларнинг пироплазмози 20
Қорамолларнинг бабезиози 28
Қўй ва эчкиларнинг бабезиози 31
Қўй ва эчкиларнинг пироплазмози 34
Тоқ туёқли ҳайвонлар пироплазмози 35
Отларнинг нутталиози 38
Итларнинг пироплазмози... 40
Қорамолларнинг тейлериози 42
Кокцидиялар ва улар томонидан қўзғатиладиган касалликлар ҳайвонлар ва паррандаларнинг эймериозлари (кокцидиозлари) 72
Йирик шохли ҳайвонларнинг эймериози (кокцидиози) 76
Қўй эймериози 81
Куён эймериози 83
Товуқ эймериози... 87
Изоспорозлар 92
Ҳайвонларнинг токсоплазмози 92
Ҳайвонларнинг саркоцистози.. 95
Хивчинлилар ва улар орқали қўзғатиладиган касалликлар 97
Отларнинг қочирув (заҳм) касаллиги 99
Қорамолларнинг трихономози 101
Итларнинг лейшманиози 103
Фойдаланилган адабиётлар 105

А.Ғ.Ғафуров, Р.Б.Давлатов, Ў.И.Расулов

ВЕТЕРИНАРИЯ ПРОТОЗООЛОГИЯСИ
(Ўқув қўлланма)

Самарқанд, “Zarafshon” нашриёти ДК, 2013. – 116 б.

Муҳаррир: Хайрулло Ҳамро.
Мусаҳҳиҳ: Гулнора Холдорова.
Саҳифаловчи: Ситора Аҳтамова.

Нашриёт лицензияси AI №153, 14.08.2013
Теришга берилди: 06.01.2014й.
Босишга рухсат этилди: 21.01.2014й.
Офсет босма қоғози. Қоғоз бичими 60x84 1/16.
«Таймс» гарнитураси. Офсет босма усули.
Ҳисоб-нашриёт т. 6,5. Шартли б.т. 7,25
Адади: 250 нусха.
Буюртма № 9.
Баҳоси келишилган нарҳда.

"Zarafshon" нашриётида нашрга тайёрланди.
140100, Самарқанд шаҳри, Амир Темур кўчаси, 12-уй.

Тел.: (+99876) 235-28-40
e-mail: zar-nashriyot @inbox.uz

"MEHRIBON POLIGRAF SERVIS" MCHJ
босмахонасида чоп этилди.
Самарқанд шаҳри,
М.Қошғарий кўчаси, 85А-уй